

**БАНКЛАРДАГИ ОМОНАТЛАРНИ
ҲИМОЯ ҚИЛИШ КАФОЛАТЛАРИ
ТЎҒРИСИДА**

Қонунчилик палатаси томонидан 2024 йил 18 октябрда қабул қилинган
Сенат томонидан 2025 йил 24 январда маъқулланган

4-боб. Кафолатлаш объектлари, компенсациялар тўлаш тартиби. Омонатчиларнинг ҳуқуқлари (25 - 34-моддалар)

**4-БОБ. КАФОЛАТЛАШ ОБЪЕКТЛАРИ,
КОМПЕНСАЦИЯЛАР ТЎЛАШ ТАРТИБИ.
ОМОНАТЧИЛАРНИНГ ҲУҚУҚЛАРИ**

- 25-модда. Кафолатлаш объектлари
- 26-модда. Компенсация миқдори
- 27-модда. Компенсация тўлашнинг умумий принциплари
- 28-модда. Қўшимча компенсация
- 29-модда. Компенсациялар тўлаш тартиби
- 30-модда. Компенсация тўлашни тўхтатиб туриш ёки рад этиш
- 31-модда. Талаб қилиш ҳуқуқининг Агентликка ўтиши
- 32-модда. Тўланмаган компенсациялар суммалари
- 33-модда. Омонатчининг ҳуқуқлари
- 34-модда. Банкка алоқадор шахслар

25-модда. Кафолатлаш объектлари

Жисмоний шахсларнинг, шу жумладан яқка тартибдаги тадбиркорларнинг, шунингдек юридик шахсларнинг банклардаги Ўзбекистон Республикаси миллий валютаси ва чет эл валютасидаги омонатлари кафолатлаш объектларидир, бундан ушбу модданинг учинчи қисмида назарда тутилган омонатлар мустасно.

Кафолатлаш объектини аниқлашда қуйидагилар омонат деб ҳисобланади:

банк омонати шартномасига ёки банк ҳисобварағи шартномасига мувофиқ банкка қўйилган, шу жумладан шартноманинг тегишли шартлари бажарилгунига қадар алоҳида ҳисобварақларда сақланадиган ("эскроу" хизмати), шунингдек омонат (депозит) сертификатлари билан тасдиқланган пул маблағларининг қолдиғи;

банк омонати шартномаси ёки банк ҳисобварағи шартномаси бўйича ҳисобланган, бироқ кафолатлаш ҳодисаси юзага келгунига қадар тўланмаган фоизларнинг қолдиғи, агар уларни ҳисоблаш мазкур шартномаларда назарда тутилган бўлса, шунингдек омонат (депозит) сертификатида белгиланган фоизларнинг ҳисобланган, бироқ тўланмаган қолдиғи.

Қуйидагилар кафолатлаш объекти бўлмайди:

банкларнинг, нобанк кредит ташкилотларининг, лизинг ташкилотларининг, суғурта ташкилотларининг, инвестиция ва пай фондларининг, шунингдек Ўзбекистон Республикасининг ёки чет давлат ваколатли органининг тегишли лицензиясига ёки рухсатига асосан фаолият юритаётган ёхуд фаолиятини ваколатли органларни хабардор қилиш тартибида амалга ошираётган бошқа молия ташкилотларининг омонатлари;

давлат ташкилотлари ва корхоналарининг, шунингдек Ўзбекистон Республикасининг ёки чет давлатнинг давлат органлари омонатлари;

банкка алоқадор шахсларнинг омонатлари, бундан банкнинг бошқарув аъзолари ва муҳим аҳамиятга эга ходимларининг охириги уч ойлик иш ҳақи ва унга тенглаштирилган тўловлари миқдоридан ошмайдиган омонатлари мустасно;

чет элда очилган шуъба банклардаги ёки банк филиалларидаги омонатлар;

шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларида жамғарилган пул маблағлари;

жиноий фаолиятдан олинган даромадларни легаллаштириш, терроризмни молиялаштириш ва оммавий қирғин қуролини тарқатишни молиялаштириш билан боғлиқ фаолиятдан олинганлиги суднинг қонуний кучга кирган қарори билан тасдиқланган пул маблағлари.

Қуйидагилар омонат ҳисобланмайди:

акциялар ҳамда банклар ва банк фаолияти тўғрисидаги қонунчиликка мувофиқ банкнинг регулятив капитали таркибига киритилган бошқа воситалар;

банк томонидан чиқарилган қарз қимматли қоғозлари (таъминланган ва таъминланмаган облигациялар, оддий векселлар);

банкнинг субординар қарз мажбуриятлари;

банкнинг сейфларида сақланаётган пул маблағлари;

ҳосила молиявий воситалар, жумладан банк томонидан чиқарилган фьючерслар, форвард контрактлари, своплар ва опционлар бўйича юзага келадиган талаб қилиш ҳуқуқи;

банкнинг мол-мулкни ишончли бошқариш фаолияти билан боғлиқ ҳолда юзага келадиган талаб қилиш ҳуқуқи.

26-модда. Компенсация миқдори

Бир банкда бир омонатчига тўланадиган компенсация қуйидаги миқдорни ташкил этади: кафолатлаш объекти қолдиғининг тўлиқ ҳажмини, агар унинг миқдори икки юз миллион сўм ёки ундан кам бўлса;

икки юз миллион сўмни, агар кафолатлаш объектининг қолдиғи икки юз миллион сўмдан кўп бўлса.

Омонатчи битта банкда бир нечта кафолатлаш объектларига эга бўлган тақдирда, мазкур кафолатлаш объектлари бўйича тўланадиган компенсациянинг умумий миқдори кафолатлаш объектининг миқдори ва валютасидан қатъи назар, ушбу модданинг биринчи қисмида кўрсатилган миқдордан ошмаслиги керак, бундан ушбу Қонун 28-моддасининг иккинчи қисмида назарда тутилган ҳоллар мустасно.

27-модда. Компенсация тўлашнинг умумий принциплари

Кафолатлаш объекти эгаси бўлган омонатчиларда кафолатлаш ҳодисаси юз берган санадан эътиборан Агентликдан кафолатланган омонат миқдоридан ошмаган суммада компенсациялар тўлашни талаб қилиш ҳуқуқи, Агентликда эса кафолатлаш объекти эгаси бўлган омонатчилар олдида компенсацияларни тўлаш мажбурияти юзага келади.

Компенсациянинг суммаси кафолатлаш ҳодисаси юз берган санага ҳисоб-китоб қилинади ва тугатувчи томонидан ушбу Қонун 29-моддасининг иккинчи қисмига мувофиқ тақдим этиладиган реестр асосида Агентлик томонидан тўланади. Бунда, агар омонатчининг банк олдида мажбурияти мавжуд бўлса, компенсация суммаси кафолатланган омонат (кафолатланган омонатлар) ва омонатчининг бундай банк олдидаги ижро муддати етиб келган мажбурияти (мажбуриятлари) суммаси ўртасидаги фарқ сифатида аниқланади.

Агар банк омонати шартномасида ёки банк ҳисобварағи шартномасида бошқача тартиб назарда тутилмаган бўлса, компенсация қуйидаги шахсларга тўланади:

омонатчиларга, шу жумладан ўн тўрт ёшдан ўн саккиз ёшгача бўлган вояга етмаганларга;

учинчи шахсларга, агар омонат учинчи шахслар, шу жумладан ўн тўрт ёшдан ўн саккиз ёшгача бўлган вояга етмаганлар фойдасига қўйилган бўлса;

қонуний вакилларга ёки қонуний вакилларнинг розилиги билан вояга етмаган шахсларга, агар омонат ўн тўрт ёшга тўлмаган вояга етмаган учинчи шахслар фойдасига қўйилган бўлса.

Агар кафолатлаш объекти омонатчининг ёки учинчи шахснинг тугатилаётган банк ёки учинчи шахс олдидаги мажбуриятларининг бажарилиши таъминоти сифатида гаровга қўйилган бўлса, компенсация:

кафолатлаш ҳодисаси юзага келган санада ёки агент-банк томонидан компенсация тўлаш учун белгиланган муддат давомида қарздор томонидан олинган мажбурият бекор бўлган (бажарилган) тақдирда, омонатчига тўланади;

мажбурият бекор бўлмаган (бажарилмаган) тақдирда, мажбуриятнинг бажарилиш таъминоти сифатида омонатчининг бошқа банкда очилган ҳисобварағига ўтказилади.

Агар кафолатлаш ҳодисаси юзага келган санада кафолатлаш объекти омонатчининг тугатилаётган банк олдидаги мажбуриятининг бажарилиши таъминоти сифатида гаровга қўйилган бўлса ҳамда унинг миқдори фақат мазкур мажбуриятни бажариш учун етарли бўлса, кафолатлаш объекти мажбуриятни бажаришга йўналтирилади.

Чет эл валютасидаги кафолатланган омонат бўйича компенсация Марказий банкнинг кафолатлаш ҳодисаси юзага келган санадаги курси бўйича Ўзбекистон Республикасининг миллий валютасида тўланади.

Омонатчига умумий суммаси ушбу Қонун 26-моддасининг биринчи қисмида кўрсатилган миқдордан ошадиган бир нечта кафолатланган омонатлар бўйича компенсация тўланган тақдирда, компенсация ҳар бир омонатнинг тугатилаётган банкдаги умумий омонатлар миқдоридаги улушига мутаносиб равишда тўланган деб ҳисобланади.

Қонунчиликка мувофиқ мерос ҳуқуқини ёки ҳуқуқий ворисликни тасдиқловчи барча зарур ҳужжатлар тақдим этилганда компенсация меросхўрлар ва ҳуқуқий ворислар ёки уларнинг ваколатли вакилларига тўланади.

Ушбу Қонунга асосан тўланадиган компенсациялар тугатиш жараёнидаги банкдан банк омонати ва (ёки) банк ҳисобварағи шартномаси бўйича қайтарилаётган пул маблағлари деб ҳисобланади.

28-модда. Қўшимча компенсация

Ушбу моддада назарда тутилган ҳолларда, кафолатлаш объекти эгаси бўлган омонатчи қўшимча компенсация олиш ҳуқуқига эга бўлади.

Кафолатлаш объекти меросга бўлган ҳуқуқ бўйича олинганда ёки банк қўшиб юбориш ёки қўшиб олиш шаклида қайта ташкил этилган кундан эътиборан олти ой давомида кафолатлаш ҳодисаси юзага келса, кафолатлаш объекти эгаси бўлган омонатчига қўшимча равишда тўланадиган пул маблағлари қўшимча компенсациядир.

Банк қўшиб юбориш ёки қўшиб олиш шаклида қайта ташкил этилган тақдирда, қўшимча компенсация қайта ташкил этишда иштирок этган ҳар бир банкдаги кафолатлаш объектлари бўйича тўланади. Бунда қайта ташкил этишда иштирок этган банкда бир нечта кафолатлаш объекти мавжуд бўлса, улар бўйича тўланадиган қўшимча компенсацияга нисбатан ушбу Қонун 27-моддасининг еттинчи қисмида назарда тутилган усул қўлланилади.

Қўшиб олиш ва қўшиб юбориш шаклида қайта ташкил этиш натижасида ҳуқуқий ворис бўлган банк қайта ташкил этиш жараёни тугаган кундан эътиборан беш кун ичида қўшимча компенсация олиш ҳуқуқига эга бўлган омонатчиларни ва Агентликни қўшимча компенсация олиш ҳуқуқи амал қилиш муддати тугаши санаси тўғрисида хабардор этади.

Қўшимча компенсация олиш ҳуқуқига эга бўлган омонатчилар олти ой муддатда кафолатлаш объектининг кафолатланган омонат миқдоридан ошадиган қисмини ҳамда ҳисобланган, лекин тўланмаган фоизларни муддатидан олдин олишга ҳақли. Бунда омонат ва фоизларни муддатидан олдин олганлик учун тўлов ундирилмайди.

29-модда. Компенсациялар тўлаш тартиби

Тугатувчи Агентликка компенсация тўлаш жараёнига тайёргарлик кўришга кўмаклашиши, Агентлик ўз вазифаларини бажариши учун зарур бўлган ва сўралган ахборот ва маълумотларни ни унга тақдим этиши шарт.

Тугатувчи кафолатлаш ҳодисаси юзага келган санадан эътиборан ўн иш куни ичида Агентликка:

омонатчиларнинг ва кафолатлаш объектларининг реестрини ҳамда тугатилаётган банкнинг омонатчиларга бўлган талаблари тўғрисидаги ахборотни;

кафолатлаш объектлари эгаларига тўланиши лозим бўлган суммалар ҳақидаги, шу жумладан таъминот сифатида берилган, хатланган, суд низоси предмети бўлган ёки учинчи шахслар фойдасига қўйилган кафолатлаш объектлари тўғрисидаги маълумотларни;

тугатилаётган банкнинг филиал тармоғи тўғрисидаги ахборотни тақдим этиши шарт. Ушбу қисмга мувофиқ тақдим этиладиган реестрнинг, маълумотларнинг ва ахборотнинг шакли Марказий банк томонидан белгиланади.

Ушбу модданинг иккинчи қисмида назарда тутилган реестр, маълумотлар ёки ахборот ўзгарган тақдирда, тугатувчи ўзгаришларни инобатга олган ҳолда уни (уларни) қайтадан тақдим этади.

Агентлик тугатувчидан ушбу модданинг иккинчи қисмида кўрсатилган реестр, маълумотлар ва ахборот олинган кундан эътиборан икки иш куни ичида:

1) оммавий ахборот воситаларида ва ўз расмий веб-сайтида кафолатлаш ҳодисаси юз берганлиги тўғрисидаги ахборотни эълон қилади, ахборот қуйидагиларни ўз ичига олиши керак:

компенсацияларни тўлаш муддатини, жойини ва усулини;

компенсацияларни олиш учун омонатчилар томонидан бажарилиши керак бўлган шартларни;

2) омонатчиларга компенсацияларни тўлаш учун Агентликка тақдим этилган реестрдаги ўзларига тааллуқли маълумотлар билан танишиш имкониятини беради.

Агентлик тугатилаётган банк омонатчиларининг камида тўртдан уч қисмига компенсацияларни олиш имкониятини:

2025 йил 1 январдан бошлаб - кафолатлаш ҳодисаси юзага келган санадан эътиборан йигирма иш куни ичида;

2026 йил 1 январдан бошлаб - кафолатлаш ҳодисаси юзага келган санадан эътиборан ўн беш иш куни ичида;

2027 йил 1 январдан бошлаб - кафолатлаш ҳодисаси юзага келган санадан эътиборан етти иш кунида таъминлаши шарт.

Ушбу модда бешинчи қисмининг учинчи хатбошисида назарда тутилган ҳолда тугатувчи Агентликка ушбу модданинг иккинчи қисмида назарда тутилган реестрни, маълумотларни ва ахборотни саккиз иш куни ичида тақдим этади, Агентлик эса ушбу модданинг тўртинчи қисмида назарда тутилган тадбирларни икки иш куни ичида амалга оширади.

Ушбу модда бешинчи қисмининг тўртинчи хатбошисида назарда тутилган ҳолда тугатувчи Агентликка ушбу модданинг иккинчи қисмида кўрсатилган реестрни, маълумотларни ва ахборотни уч иш куни ичида тақдим этади, Агентлик эса ушбу модданинг тўртинчи қисмида назарда тутилган тадбирларни бир иш куни ичида амалга оширади.

Компенсациялар агент-банк орқали тўланиши, омонатчининг (олувчининг) бошқа банкда очилган ҳисобварағига ўтказилиши ёки Кенгаш томонидан белгиланган бошқа усулларда тўланиши мумкин.

Агент-банк вазифаларини бажариш учун Агентлик Марказий банк билан келишилган ҳолда Кенгаш томонидан тасдиқланган мезонларга мувофиқ бўлган битта ёки бир нечта банкни танлаши мумкин.

Агент-банк Агентлик билан тузилган шартномага мувофиқ Агентлик номидан иш юритади ва компенсацияларни тўлаш жараёнини амалга оширади, омонатчиларни идентификациялайди. Агент-банк компенсацияларни тўлаш тартибини белгиловчи норматив-ҳуқуқий ҳужжат асосида зарур ҳужжатларни талаб қилишга ҳам ҳақли. Агент-банк томонидан компенсацияларни тўлаш учун белгиланадиган муддат бир йилдан ошмаслиги керак.

Агентлик томонидан омонатчига тўланиши зарур бўлганидан ортиқ миқдорда компенсация тўланган тақдирда, омонатчи ортиқча тўланган суммани Агентликнинг талаби бўйича талаб билдирилган кундан эътиборан ўн иш куни ичида қайтариши шарт. Бунда ортиқча тўланган сумма қайтарилмаган тақдирда, Агентлик мазкур суммани ундириш учун судга мурожаат қилишга ҳақли.

Компенсацияни тўлаш енгиб бўлмас куч (форс-мажор) туфайли кечиктирилганлиги учун Агентлик жавобгар бўлмайди.

Агентлик компенсацияларни тўлаш жараёни ҳақидаги, шу жумладан омонатчиларга тўланган суммалар тўғрисидаги ахборотни Марказий банк томонидан белгиланган даврий ораликда ўз расмий веб-сайтида эълон қилади.

Компенсацияларни тўлаш тартиби ва шартлари, шу жумладан компенсацияларни олиш учун тақдим этиладиган ҳужжатлар рўйхати ҳамда уларни расмийлаштиришга доир талаблар Марказий банк томонидан белгиланади.

Ушбу Қонунга мувофиқ Агентликка ва агент-банкка маълумотларни тақдим этиш тижорат ёки банк сирининг ёхуд қонун билан қўриқланадиган бошқа сирнинг ошкор қилиниши деб ҳисобланмайди.

30-модда. Компенсация тўлашни тўхтатиб туриш ёки рад этиш

Агентлик томонидан компенсация тўлашни тўхтатиб туриш учун қуйидагилар асос бўлади:

компенсация олиш учун тақдим этилган ҳужжатлардаги маълумотларнинг ишончлилигига ва (ёки) ҳақиқийлигига Агентликда ёки агент-банкда шубҳа пайдо бўлганлиги;

омонатчининг талаблари ва тугатувчи томонидан тақдим этилган маълумотлар ўртасида номувофиқлик мавжудлиги;

кафолатлаш объектига нисбатан чеклов чоралари мавжудлиги, шу жумладан ҳисобварақдаги пул маблағлари хатланганлиги ёки тўхтатиб қўйилганлиги, ҳисобварақ бўйича операциялар тўхтатиб турилганлиги;

кафолатлаш объекти суд низоси предмети бўлган ҳоллар тўғрисида Агентлик компенсациялар тўланганига қадар хабардор этилганлиги.

Ушбу модда биринчи қисмининг иккинчи ва учинчи хатбошиларида назарда тутилган ҳолларда компенсациялар тўлашни тўхтатиб туриш муддати шубҳа пайдо бўлган ёки номувофиқликлар аниқланган кундан эътиборан тўқсон кундан кўп бўлиши мумкин эмас, ушбу модда биринчи қисмининг тўртинчи ва бешинчи хатбошиларида назарда тутилган ҳолларда эса тўхтатиб туриш тегишли қарор қабул қилишга ваколатли бўлган органнинг қарори қабул қилинганлигига қадар амалга оширилади.

Агентлик омонатчини ва тугатувчини компенсация тўлашни тўхтатиб туриш сабаблари тўғрисида тўловни тўхтатиб туриш учун асос бўлган маълумотлар ва ҳужжатларни илова қилган ҳолда хабардор этади.

Омонатчи ва тугатувчи компенсациялар тўлашни тўхтатиб туриш учун асос бўлган сабабларни бартараф этиш бўйича чоралар кўриши, шу жумладан компенсациялар тўланиши учун тақдим этилган ҳужжатлар ва маълумотларнинг ҳақиқийлигини ва (ёки) ишончлилиги фактини аниқлаш учун судга мурожаат этиши шарт.

Компенсация тўлашни рад этиш ёки тўланган компенсацияни қайтаришни талаб қилиш учун қуйидагилар асос бўлади:

компенсация тўланиши учун сохта ҳужжатлар тақдим этилганлиги факти аниқланганлиги;

омонатга қўйилган пул маблағларнинг жиноий фаолиятдан олинган даромадларни легаллаштириш, терроризмни молиялаштириш ва оммавий қирғин қуролини тарқатишни молиялаштириш билан боғлиқ фаолиятдан олинганлигини тасдиқловчи қонуний кучга кирган суд қарорининг мавжудлиги.

31-модда. Талаб қилиш ҳуқуқининг Агентликка ўтиши

Кафолатлаш ҳодисаси юзага келган санада Агентлик компенсацияларни ҳақиқатда тўлаганлигидан қатъи назар, кафолатлаш объектларининг эгалари бўлган омонатчиларнинг тугатилаётган банкка бўлган талаблари кафолатланган омонатлар суммасига тенг миқдорда Агентликка ўтади. Агентликнинг тугатилаётган банкка бўлган талаблари қонунчиликда белгиланган навбатга мувофиқ қаноатлантирилади.

Омонатчилар талабларининг Агентликка ўтиши омонатчиларнинг тугатилаётган банкка бўлган кафолатлаш объектининг кафолатланган омонат миқдоридан ошадиган қисмидаги ҳуқуқларини бекор қилмайди.

Омонатчилар кафолатлаш объектининг кафолатланган омонат миқдоридан ошадиган қисмини бевосита тугатилаётган банкдан талаб қилишга ҳақли ва Агентлик ушбу суммаларнинг тўланишига жавобгар бўлмайди.

Агар тугатувчининг ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) Агентликнинг компенсациялар тўлаш бўйича ўз мажбуриятларини бажаришига тўсқинлик қилаётган бўлса, Агентлик тугатувчининг ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) устидан судга шикоят қилишга ҳақли.

32-модда. Тўланмаган компенсациялар суммалари

Тўланмаган кафолатланган омонатлар тегишли омонатчиларнинг эгалигида қолади ва исталган вақтда Агентликдан талаб қилиб олинishi мумкин.

Агент-банк томонидан тўланмаган, шу жумладан ушбу Қонуннинг 29-моддаси ўнинчи қисмида белгиланган муддатда талаб қилиб олинмаган компенсациялар суммалари агент-банк билан тузилган шартномага мувофиқ Агентликка ўтказиб берилиши керак.

33-модда. Омонатчининг ҳуқуқлари

Кафолатлаш ҳодисаси юзага келган тақдирда омонатчилар:

Агентликдан компенсация тўлаш тартиби тўғрисида ахборот сўраб олишга;

ушбу Қонунга мувофиқ компенсация тўланишини талаб қилишга;

компенсациялар тўланиши учун Агентликка тақдим этилган реестрда ўзлари тўғрисидаги маълумот мавжуд бўлмаган тақдирда ёки ўз талабларини тасдиқловчи маълумотлар ва ҳужжатларни олиш учун тугатувчига мурожаат этишга;

агент-банк томонидан компенсацияларни тўлаш асоссиз кечиктирилганлиги фактлари тўғрисида Агентликка хабар беришга;

кафолатлаш объектининг кафолатланган омонат миқдоридан ошадиган қисмини қонунчиликда белгиланган тартибда банкдан талаб қилишга;

омонатчиларнинг ушбу Қонунда белгиланган ҳуқуқлари бузилиши, шу жумладан банк сирига оид маълумотларнинг ошкор этилиши оқибатида етказилган зарарнинг ўрни қопланишини айбдор шахслардан талаб қилишга;

Агентликнинг ва (ёки) тугатувчининг ҳаракатлари устидан қонунчиликда назарда тутилган тартибда шикоят қилишга ҳақли.

Кафолатлаш ҳодисаси юзага келган тақдирда омонатчилар қонунчиликка мувофиқ бошқа ҳуқуқларга ҳам эга бўлиши мумкин.

34-модда. Банкка алоқадор шахслар

Ушбу Қонун мақсадларида қуйидагилар банкка алоқадор шахслар ҳисобланади:

банк кузатув кенгашининг аъзолари;

банк бошқарувининг аъзолари, шунингдек банкнинг муҳим аҳамиятга эга ходимлари;

банкнинг ҳал қилувчи эгаликка эга бўлган акциядорлари;

банкнинг охирги бенефициар мулкдорлари;

ушбу қисмнинг иккинчи, учинчи ва тўртинчи хатбошиларида назарда тутилган жисмоний шахсларнинг яқин қариндошлари.

"Банклар ва банк фаолияти тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунида назарда тутилган шахслар охирги бенефициар мулкдор ҳамда ушбу модда биринчи қисмининг иккинчи, учинчи ва тўртинчи хатбошиларида назарда тутилган жисмоний шахсларнинг яқин қариндошларидир.